

מלקות על מבית לפרוכת לאחר שנכנס להיכל והתרו בו ואח"כ נכנס למבית לפרוכת והתרו בו שנית וא"כ איצטריך מבית לפרוכת לחייבו על מבית לפרוכת גופא לבד מה שנתחייב על כניסת היכל.

ועוד דאף לפי דברינו עדיין לא מתורץ לגמרי קושיית המל"מ, משום דעדיין יקשה מה הקשה ר"י לרבנן דלא לכתוב אל פני הכפורת ואנא אמינא מבית לפרוכת במיתה אל פני הכפורת מיבעיא, אימא דאיצטריך קרא לחייבו על אל פני הכפורת אף לאחר שנכנס למבית לפרוכת והתרו בו ואח"כ בא אל פני הכפורת והתרו בו, דאף אם נימא דר"י סבר דעונש בידי שמים עונשים מן הדין, אבל עכ"פ צריך קרא למלקות. ועוד דהמל"מ שם הוכיח דלא שייך לחייבו שמים משום מיתה רק אם יש מלקות בהדי מיתה יעוי"ש וצע"ג.

שוב פקחתי עיני וראיתי דקושיית המל"מ שאילת הראשונים הוא. והוא בשיטה מקובצת שם הגדפס בש"ס ווילנא בשם תוס' אחרות ותו"ה. יעוי"ש בהשמטות שהקשו קושיית המל"מ ותירצו דמשכחת לה שיתחייב מבית לפרוכת בלא היכל כגון שנכנס להיכל לצורך כגון לדישון מזבח הפנימי והמנוחה או הטבת הגרות דאין זה ביאה ריקנית ולא מחייב ואח"כ נכנס למבית לפרוכת והשתא לא הוי חד גופא. ולעיל הקשה אהיכל מחייב, אמבית לפרוכת שהוא קדוש יותר מיבעיא, ודחו לפירוש רש"י יעוי"ש. והדבר פלא גדול שלא הקשו כלל מהא דאעמ"ה. וגם באמת דברי רש"י קשה מאד דכתב דאי אפשר לביאת למבית לפרוכת אלא אם כן קם במלקות אביאת היכל. והרי קמן דאפשר ואפשר לביאת היכל בלי חיוב מלקות וכדברי השטמ"ק הגו'.

משופש דאי מק"ו לא הוי ידעין דרך משופש משום דאין עונשין מן הדין. אלא ודאי דאף מאזהרה ממעטינן דרך משופש והדרא קושייתו לדוכתי'.

ולכאורה ה' נראה לומר דהקושיא מעיקרא ליתא משום דלא הוי חד גופא כלל וכמו שנאמר, דהנה הלא זה נראה פשוט דבכל איסורי כניסה למקדש בין איסור ביאת מקדש דטמאים ובין איסור ביאת טהורין לפנימ ממחיצתן, אם התרו על כל רגע ורגע ששוהה במקדש חייב ולוקה, וכהא דתנן במכות (כ"א ע"א) גזיר שהי' שותה יין כל היום אין חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת וכו'. וא"כ ה"נ דכוותי', את"ל דבעי שהי' למלקות מתחייב על כל שיעור שהי' ושהי' אם התרו בו, ואת"ל דלא בעי שהי' למלקות מחייב על כל רגע שמתרין בו. וכאן דאליבא דר"י קיימינן דס"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו לא צריכנן אפילו לצרף תחילת הכניסה לכל התראה והתראה, ויעוי"ן בתוס' שבועות (י"ז ע"א) ד"ה או, ובתוס' יבמות (צ' ע"ב) ד"ה כולהו, ובמל"מ (פ"ג מביאת מקדש הכ"א) ובאחרונים ואכ"מ להאריך בזה. וא"כ לפי"ז שפיר שייך לומר בזה דבא זה ולימד על זה משום דהוי תרי גופא לחייבו אם נכנס להיכל והתרו בו ומהיכל למבית לפרוכת והתרו בו דמחייב על כל שהי' ושהי' וכדאמרן. ולא דמי כלל להא דקדושין וזבחים הנ"ל. כן ה' נראה לומר לכאורה בפשטות.

איברא דלפי"ז לא מצאנו ידינו ורגלינו, וקושייתנו שהתחלנו קמה וגם נצבה. דמאי קאמר לכתוב אל הקדש ואל פני הכפורת ולא בעי מבית לפרוכת, והלא אין עונשין מן הדין, וא"כ אף דמבית לפרוכת מקודש מהיכל, מ"מ לא ידענו לחייב

000892018mm

סימן נה

בענין שוגג בלפ"ע ובאיסורי תורה שאין בהם חטאת

שלמה" ע"י בני הי"ו. יקבל נא בזה את ברכתי ברכת הדיוט, יפוצו מעיינותיו הוצה ויוצח להגדיל תורה ולהאדירה עד ביאת ינון אכ"ר. והנה צר לי מאד שנבצר ממני בגלל מחלתי וכאבי ויסורי ל"ע (השי"ת) ישלח לי רפואה שלמה בגו"נ בקרוב בתוך שאר חולי ישראל) לפלפל ולהשתעשע עמו בספרו כדרכה של

כ"ה. ר"ח אלול תשכ"ג לפ"ק, פטירה"ק ירושלם ת"ו.

שוכמ"ם למע"כ ידידי היקר הה"צ הנעלה רב המעלה החפיד הנשגב וכו' כשי"ת מוהר"ר שלמה שרירי בר שליט"א,

אחדשה"ט באה"ר וברגשי כבוד ויקר.

הנני בזה לאשר בתודה רבה את קבלת ספרו היקר "בית

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 294

אמנם לענ"ד דבריהם הם נגד דברי חז"ל, דמלבד דהמעין בסוגיא דע"ז (כ"ב ע"ב) יראה שדוקא אחר מי שרבעה מיסרך ולא לשאר אינשי, אלא דבלא"ה לא ידענא מה יענו להא דתניא בסנהדרין דגם מה שאמרה תורה לאבד האילנות הוא משום שכבר באה תקלה על ידן וכנ"ל, דמה שייד למימר בזה שלא יכשלו בהם שאר אינשי משום שכבר נכשל בהם אדם. אלא ודאי שהוא בגדר עונש, רק לטעמא דקלון אינו בגדר עונש. וראי' ברורה לדברי, מהא דאמרינן במו"ק (י"ז ע"א) דאמתא דבי רבי חזיתי' לההוא גברא דהוה מחי לבנו הגדול אמרה להוי ההוא גברא בשמתא דקעבר משום לפ"ע לא תתן מכשול דתניא לפ"ע לת"מ במכה לבנו גדול הכתוב מדבר, הרי אף שההוא גברא למצוה קמכוין כדי ליסר את בנו, וכדאמרינן במכות (ח' ע"א) אע"ג דגמיר מצוה דכתיב יסר בנך וגו', וסתמא תנן התם יצא האב המכה את בנו, ולא מישתמיט שום תנא או אמורא או פוסק לומר שיש בזה חילוק בין אינו גדול לגדול, ואפי"ה עבר עליו בלפ"ע. (ובאמת צ"ע טובא עצם הדבר, האיך יתכן דבר כזה שיהא מצוה ועבירה כאחת והרי הוי שני הפכים בנושא אחד, ויש לי אריכות דברים בכגון דא אלא שאכ"מ). עוד ראי' לדברי מהא דאמרינן בקידושין (ל"ב ע"א) וכי הא דרבה בר רב הונא דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה ברי', אמר איזיל איחזי אי רתח אי לא רתח ודילמא רתח וקעבר אלפ"ע לת"מ. הרי שאף שכוונת רב הונא הי' לנסות את בנו ולא להכשילו ח"ו, אפי"ה קעבר אלפ"ע.

ואע"ג דהני תרי עובדות הוי במזיד, מ"מ מאחר דדעתם לא הי' כדי להכשיל שפיר קרויים שוגגים מפני שסמכו על דעתם. וכמו שכתב בשו"ת חת"ס (תחומ"מ סי' כ"ט) דמי שאכל חתיכה שהי' ספק חלב וספק שומן אין חילוק בין ידע שהי' בו ספק ואכלו ובין טעה וסבר שהוא ודאי שומן לעולם מייתי אשם תלוי אעפ"י שהזיד לאכול ספיקא דאורייתא ולכשנודע לו שהי' ודאי חלב מייתי חטאת דלעולם שוגג הי' שסמך עצמו על דעתו. וה"נ בגוונא דש"ס מו"ק ודקידושין הנ"ל אע"ג דעבדו במזיד מ"מ כיון דדעתם הי' בשביל טובת בנם שפיר קרויים שוגגים, ואפ"ה אמרינן דעברו אלפ"ע.

הן אמת שזה רבות בשנים תמהתי על רבינו החת"ס הנ"ל שדבריו הם נגד דברי רש"י בכריתות (י"ז ע"ב) בד"ה אכל, שכתב שם בזה"ל אבל אם בשעת אכילה היתה לו ספק והזיד ואכלה מספק מזיד הוא ופטור עכ"ל. וכן כתבו שם התוס' בע"א בד"ה ספק, אלא שטעמם הוא משום דלא שב מידיעתו, ויעויין בערוך לגר שם שכתב דהתוס' לשיטתם אולי בזה, דקראו פטור מזיד ג"כ משום אין שב מידיעתו, וכמו שכתבו ביבמות (ל"ה ע"ב) בד"ה החולץ, יעויי"ש. ובאמת גם מדברי התוס'

תורה כי מאד קשה עלי כעת מלאכת הכתיבה והעיון, ואקוה להשי"ת שיחדש כנשר נעורי ואזכה לשבת על התורה ועל העבודה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא והרחבת הדעת באריו"ש אכיו"ר. ואמנם להוציא חלק אי אפשר וארשום מה ששוטטו רעיוני מידי עיוני בספרו במה שנוגע למ"ש בעמוד ל'.

הנה יצא שם לידון בדבר החדש, דאף דבכל איסורי תורה יש בשוגג ג"כ עון אשר חטא אפילו במקום שאינו חייב חטאת, מ"מ באיסור של לפני עור לא תתן מכשול אם עבר עליו בשוגג אין שום עון עליו. ותמך יתדותיו על דברי רש"י (פ' קדושים) עה"פ לפני עור ויראת מאלקיך שלא יאמר מי יודע שאני הכשלתי אותו, שמוזה נראה שאם באמת יעץ אותו לפי דעתו לטובת הענין אינו עובר על ל"ע, וכן ג"כ בענין עבירה אם לא ידע בודאי אינו עובר על ל"ע. והביאו לזה מפני שהוקשה לו ברש"י שבת (ג' ע"א) בד"ה בבא למה פרט "חטאת" ובמשנה פרט כל החיובים ואח"כ כתב סתם פטור, והיינו בכל אופן ואופן בין במזיד בין בשוגג, ולדעתו רצה רש"י לתרץ קושיית התוס' שם למה מותר הלא יש איסור לפ"ע, עכתו"ד.

אמנם לבבי לא כן ידמה, דלענ"ד נראה ברור דאין שום חילוק בין איסור דלפ"ע לשאר איסורים, ובודאי אם עבר על לאו דלפ"ע בשוגג יש עליו ג"כ עון, ואדרבה אני חוכך לומר דאף לשיטת הסוברים דבלאו דאין בו כרת וחטאת אין בשוגג עון, כמו שאביא לפנינו בס"ד, מ"מ בלאו דלפ"ע כו"ע יודו דיש עליו עון אף בשוגג. משום דמצינו שהחמירה תורה מאד בדבר שנמשך ממנו תקלה ומכשול, כדתנן בסנהדרין (נ"ד ע"א) אם אדם חטא בהמה מה חטאת אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל. ושם (נ"ה ע"א) תניתוה מה אילנות שאין אוכלין ואין שותין ואין מריחין אמרה תורה השחת שרוף וכלה הואיל ובא לאדם תקלה על ידן, המתעה את חבירו מדרכי חיים לדרכי מיתה עאכו"כ. הרי שאף על בהמות ואילנות שאין בהם דעת כלל יש עליהם שם מכשילים אם בא לאדם תקלה על ידן והטילה התורה עליהם עונש, ק"ו לאדם שבא על ידו תקלה לאדם, שיש עליו עון אף שהי' בשוגג. הן אמת שראיתי בתפארת ישראל שם שכתב אהא דתנן לפיכך אמר הכתוב תסקל, וז"ל, שלא יכשל בה עוד איש אחר עכ"ל. ונראה שהוא מפרש דהא דהבהמה נסקלת אינו בגדר עונש, אלא מניעת תקלה אלהבא. ודבריו נובעים מפירוש האבן עזרא בויקרא (כ', טו) יעויי"ש. ונראה דסוברים דכיון דנרבעה הבהמה לאדם אתי' למיסרך אבתרי' דאינשי, ומשו"ה אמרה תורה שתהרג כדי שלא יכשלו בה בני אדם.

בדבריו בספר ב"י ח"א על יו"ד ובספר משנ"ח והעירו שמדברי הש"ס כריתות (י"ח ע"א) מתבאר הפך דברי החת"ס, ומדברי הירושלמי תרומות (פ"א ה"ו) מתבאר כדברי החת"ס, יעוי"ש, ויפה העירו. ולפלא בעיני שבכל אריכות דבריו לא זכר כלל מדברי רש"י ותוס' המפורשים הנ"ל. וספרי ב"י ומשנ"ח אינם ת"י לעיין בהם אם הביאו דבריהם. ויש לי לפלפל בדבריו אלא שאכמל"ב.

ברם האיך שיהי, אפילו לשיטה זו דאם אכל ספק חלב לא מקרי שגגה, י"ל דשאני התם דעכ"פ מזיד גמור הוא על הספק ודעתו לעבור על ספק איסור, משא"כ בהני תרי עובדות הנ"ל שכוונתם הי' רק להטות לבב בניהם לטובה ודעתם הי' לעשות מצוה בהיתר גמור, ברור הוא דלכו"ע קרויים שוגגים. ותלמוד ערוך הוא בשבועות (י"ז ע"ב) דאמרינן שם אילימא סמוך לווסתה וכו' בשלמא אכניסה ליחייב קסבר יכולני לבעול. הרי שאע"ג שהוא מזיד גמור והוא סמוך לווסתה, אפי"ה כיון שטעה וקסבר שיכול לפרוש קודם שתראה, כבר מקרי שוגג. ובשבת (קל"ג ע"ב) אמרינן וכגון דאתא בהש"מ דשבת ואמרו לי' לא מספקא ואמר להו מספקינא ועבד ולא ולא איסתפיק ואישתכח דחבורה הוא דעבד וענוש כרת. ומבואר בר"מ (פ"ב משגגות ה"ט) דמקרי שוגג וחייב חטאת. הרי דאע"ג שהתרו בו לא חשיב מזיד אלא שוגג כיון שלא נתכוין לעבור על איסור שבת, ולא דמי לאוכל ספק חלב ספק שומן שאפילו יאמר כל היום כולו שסומך על דעתו אין אנו שומעין לו דמה לנו באמירתו והרי המציאות הוא שהוא ספק איסור והוא אוכל בשאט נפש ספק איסור ואי אפשר לו להמלט מספק איסור, אבל בהך דשבועות ושבת שפיר סמך אדעת' דאפשר לו לבעול קודם שתראה ויספיק למול קודם שתצא השבת, וה"ג דכוותי' בהנך תרי עובדות דמו"ק ודקידושין שפיר סמכו אדעתם שלא ירתחו בניהם עליהם ואין אנו יכולים לקוראם אלא שוגגים, ואפי"ה אמרינן בהו דקא עברו אלפ"ע.

ועם האמור יש מקום ליישב דברי רש"י בתהלים ודברי הערבי נחל הנ"ל, שהרי גם דהמע"ה לא היה כוונתו רק לעשות בחינה אם יהיה בהריגת שאול מצוה כדין רודף כמבואר בש"ס ברכות (ס"ב ע"ב) ויעויין לשון המדרש רבה במדבר (פט"ו) ויעויין שם (פ"ד) ביפה תואר בד"ה צניעותך, ויעויין בירושלמי סוכה (פ"ה ה"ד) בקה"ע בד"ה ותחס, ודו"ק. ואנשי התווכחו עמו בזה, וזה לשון האלשיך, ויאמרו אנשי דוד כו' ואמרו אם נאמר לך כי ה' צוה להורגו כי הותר לך מאת ה' הריגתו מפסוק אם במחתרת ימצא הגנב שלמדנו הבא להרגך השכם והרגו הלא אך עתה שהכינו ה' לידך במחתרת הוזה לבדו וה' אנה לידך שהיית פה והביאו ממש לידך הרי הוא כאלו זה היום

ביבמות הנ"ל מתבאר לכאורה שלא כדברי רבינו החת"ס, שכתבו דלהכי נקט נמצאת משום סיפא דהתם לא מצי למיתני הכונס ליבמתו מעוברת דא"כ מזיד הוא ולא מיחייב קרבן דלא שב מידיעתו הוא. ולכאורה קשה מה שכתבו דאם כנס כשהיא מעוברת מזיד הוא ולא קרבן, הרי אכתי שוגג הוא שהרי ספק הוא שמא אינו בר קיימא, אלא ודאי שאף העובר במזיד על הספק נקרא מזיד גמור. ובאמת כן כתב הערוך לגר בפשיטות ביבמות שם דהתוס' שם אזלי בשיטתם בש"ס כריתות מהאי טעמא, יעוי"ש.

ברם באמת זה אינו, דודאי זה לא מקרי שוגג כלל דלא הוי ספק אלא ודאי שהרי קי"ל דאולינן בתר רובא, והרי אמרינן בשמעתין שם (ל"ו ע"א) דרוב נשים ולד מעליא ילדן, וממילא הוי מזיד גמור ושפיר פטור מקרבן, ואין מדברי התוס' אלו שום סתירה לדברי רבינו החת"ס סופר שדבריו אמורים רק לגבי ספק השקול כגון ספק חלב וספק שומן. ודברי העל"ג בזה צלע"ג. אולם דברי רש"י ותוס' בכריתות הנ"ל בודאי הם נגד דברי רבינו החת"ס, וזה פלא. והעל"ג לא הביא דבריו שלא נדפס בימיו עדיין החת"ס חח"מ.

והלום ראיתי בסה"ק ערבי נחל (פ' שלח) בד"ה ארו"ל המתחיל במצוה אומרים לו גמור, שתמה על פירש"י בתהלים (ז') בפסוק שגיון לדוד, שמתבאר מדבריו בחד לישנא שהתודה והתפלל דוד לפני הקב"ה שימחול עבירה שעשה בשוגג שכרת כנף מעילו של שאול. ותמה על זה דמה שוגג הי' בדבר זה הלא מרצונו ודעתו עשה. ותירץ עפ"י דברי האלשיך הקדוש (שמואל א' כ"ד) בעת שבא שאול במערה ואנשי דוד אמרו לו לשלוח יד בשאול, ונסתפק דוד בזה אם יעשה בזה מצוה או עבירה, ועשה בחינה שישלח ידו בשאול במקצת דהיינו שיכרות כנף מעילו, ואם יהי' לבו נוקפו ע"ז אוי ידע שעשה בזה עבירה, וכאשר באמת נקף לבו ע"ז, או נוכח שעשה בזה עבירה, ועפ"י מובן שכאשר התפלל על זה לפני הקב"ה התנצל א"ע וקראו שגיון לומר שעשה בשוגג כי בעת עשייתו הדבר ההוא לא ידע אם הוא עבירה, עכתו"ד יעוי"ש. הנה נתבאר גם מדברי הערבי נחל כשיטת החת"ס דהיכא דעושה ספק איסור במזיד מקרי שגגה. וצ"ע גם עליו מדברי רש"י עצמו ותוס' בש"ס כריתות הנ"ל, וגם באמת צריך מובן דברי רש"י בתהלים שסותר עצמו לכאורה לדבריו בש"ס כריתות. אולם לפי מה שיתבאר לפנינו יתיישב הכל ע"נ בס"ד.

שוב אחר זמן רב יצא לאור ספר שו"ת דובב מישרים למרן הגאון מטשעבין (שליט"א) זצ"ל וראיתי שבחלק שני (סי' ל"ד) האריך בדברי החת"ס הנ"ל, והביא שכבר האריכו

אומר שלא יראני אדם. ועל כן בדבר המסור ללב הוצרך הכתוב להזהירו ביותר ולומר ויראת מאלך שיודע כל מחשבותיך ותחבולותיך, אבל פשיטא טובא שאין מה שמסור ללב סיבה להקל בדבר לומר דבשוגג אין עליו עון. ולא ידענא מה היה לו לכת"ר שחידש דבריו דוקא בלאו דלפ"ע, והרי הרבה עבירות איכא שהם מסורים ללב ונאמר בהם ויראת מאלך וכאמור.

ומה שהוקשה לכת"ר דברי רש"י למה פרט "חטאת" ובמשנה פרט כל החיובים, לענ"ד מעיקרא לק"מ, דרש"י נקט לשון הגמרא שם דאמר התם פטורי דאתי בהו לידי חיוב "חטאת" קא חשיב דלא אתי בהו לידי חיוב "חטאת" לא קא חשיב. הרי דגם הש"ס נקט רק חיוב "חטאת", וטעמא דמילתא נראה דהוא משום דלא עסקינן ברשיעי דעבדי במזיד. ומה שפרט רש"י במשנה כל החיובים, משום דהוא התחלת המסכת והוא כעין הקדמה שרצה לפרט כל חיובי שבת בתחילת המסכת.

ועיקר הדבר מה דפשיטא ליה לכת"ר שם דגם איסורי תורה שאין בהם חיוב חטאת יש על העובר עליהם בשוגג עון כמו שיש עון על העובר בשוגג על איסור שיש בו חיוב חטאת, לפלא בעיני שזה נגד דברי הרמב"ן עה"ת (ויקרא א, ד), שמבואר בדבריו שכל איסורי תורה שאין בהם חיוב חטאת אין עליהם בשוגג נשיאות חטא ואין צריכין רצוי כלל, יעוי"ש. וכיוצא בזה כתב בחידושי הר"ן בסנהדרין (פ"ד ע"ב) יעוי"ש היטב. ואמנם כבר הרגישו האחרונים שזה חידוש גדול, והביאו מש"ס כריתות (כ"ה ע"ב) דאמרינן שם מנהני מילי וכו' חטאים דומיא דפשעים וכו' אף חטאים דלאו בני קרבן, ופרש"י כגון גבלה. ובויקרא רבה (פ"ד) ובקהלת רבה (פ"ב) גם בלא דעת נפש לא טוב וכו' משל לאחד שה' לפניו שתי חנויות אחת מוכרת בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה וכו' ובר"מ (פ"א מתשובה ה"א) ובביצה (כ"ה ע"ב) תוד"ה אורח, בכל הנך מקומות מבואר דגם בלאו שאין בו חטאת יש עליו נשיאות עון בשוגג.

ואנ"י העירותי מתלמוד ערוך בנוזר (כ"ג ע"א) דאיתא התם ת"ר וכו' כיוצא בדבר אתה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר כגון חתיכה ספק של שומן ספק של חלב אמר קרא ונשא עונו מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר עאכו"כ וכו'. ותמוה מאד מאחר דקרא מיירי באכילת חלב למה פתח וסיים בבשר חזיר, הכי הול"ל ומה מי שנתכוון לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה הוא לא ידע ואשם ונשא עונו מי שנתכוון לאכול חלב ועלה בידו חלב עאכו"כ, ולא הו"ל להזכיר בשר חזיר כלל. ובאמת בקידושין (פ"א ע"ב)

אשר אמר ה' אליך ממש הגה אנכי בעצמי נותן את אויבך לבדו בידך ועשית לו לבדו כאשר ייטב בעיניך קיים בו מה שכתוב בתורה אם במחתרת גוי אין לו דמים, מה עשה דוד רצה לנסות אם כך היה רצונו ית' כדבריהם ויקם ויכרות כו' לומר אם בכרות הכנף לבי נוקפי על שולחי ידי מכ"ש שרעה בעיני ה' ליגע בעצמו ובשרו ואם אין לבי נוקפי אדע כי מן ה' הוא זה כי זה דרכו ית' ע"י התעוררות כזה לבלתי הביא תקלה ע"י הצדיק, וירא והגה בכרתו ויך לב דוד אותו שהיה לבו נוקפו אז ויאמר לאנשיו לא כדבריהם שה' אנה לידי שאהרגנו כיון שהוא לבדו ולא יפלו מישראל עמו ובמחתרת מצאתיו כ"א אדרבה הוא ית' התעורר לבי עלי להיות נוקפי עלי על כנף המעיל מה גם עתה על עצמו וזהו חלילה לי לא מחסידותו כי אם מה' שע"כ התעורר לבי ויך אותי כי ממנו ית' הוא, עם שהוא לבדו ולא יפלו מישראל עמו ואינו דומה זה לפסוק אם במחתרת שלמדנו הבא להרגך כו' כי שני טעמים בדבר א' כי הוא אדוני כי מפתו אכלתי ויינו שתיתי, והוא מאמרם ז"ל במדרש רבה על פסוק וישב אל יתר חותנו שהלך משה לשאול רשות מיתרו ללכת בשליחות ה' מצרימה אמרו מכאן שהפותח פתחו לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו, והנה גם זה היה בשאול שהיה באוכלי שולחן המלך תמיד, וז"א לאדוני ועוד למשיח ה' עכ"ל הנצרך לענינינו, והערבי נחל ביאר את דבריו בשינוי לשון, יעוי"ש. (ובעיקר המבחן יעויין בע"ג שם שרמז שגם העקרים במ"ג פ"ו דרך בדרך זה. אולם הרבה יש לעיין בזה דכפי הנראה שהעקרים בעצמו סתר זה הדעת לקמן שם אות א' ואכמל"ב). נמצא לפי"ז דבאמת אין אנו יכולים לקרות לדוד המלך ע"ה בענין כריתת מעילו של שאול אלא שוגג, מאחר שלבו היה שלם ולא היה רוצה לעשות שום איסור ח"ו, ולא דמי למי שאוכל ספק חלב ספק שומן דהא מיהת אוכל בודון ספק איסור, ודוק.

המורם מכל האמור דהני תרי עובדות דמו"ק ודקידושין אינם קרויים אלא שגגה, לא מבעיא לשיטה זו דאוכל ספק חלב בודון מקרי שוגג, אלא אפילו לשיטה זו דמקרי מזיד, מ"מ התם קרויים שוגגים וכמו שנתבאר. ומה שסמך כת"ר עצמו על דברי רש"י בפ' קדושים עה"פ לפ"ע ויראת מאלך, אנכי בעיני לא ידעתי האידך הוציא זאת מכאן, והרי מבואר הוא בדברי רש"י שדבריו הם עפ"י מה דאמרינן בכמה דוכתי בדבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלך, יעוי"ש בדברי רש"י, ובקידושין (ל"ב ע"ב), ובב"מ (נ"ח ע"ב), ובשאר מקומות בדברי חז"ל, והיינו דבכל עבירות שאין שאר הבריות מכירים בהם איכא חשש שהאדם יעבור עליהם וכדאמרינן בברכות (כ"ח ע"ב) שרבן יוחנן בן זכאי אמר לתלמידיו יה"ר שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם משום כשאדם עובר עבירה

כן הוא הגירסא, יעוי"ש. אלא ודאי דלהורות בא דאין שום חילוק לענין נשיאת עון לעובר בשוגג בין לאו שיש בו חטאת לאין בו חטאת.

ובעיקר הדבר נלע"ד דתליא במחלוקת הראשונים בהא דקיי"ל דספיקא דאורייתא לחומרא אם הוא מן התורה לחומרא או אינו אלא מדרבנן לחומרא אבל מן התורה שריא לגמרי, וכבר האריכו בזה הראשונים והאחרונים ותלו בזה פלוגתא דתנאי ואמוראי כידוע. ונראה דמאן דסובר דבלאו שאין בו חטאת אין עליו עון בשוגג, הוא משום דסובר דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, ומשום"ה אין על העובר בשוגג נשיאת עון שהרי לכל היותר לא עבר אלא על הספק ולא עשה שום איסור. ומאן דסובר דגם בלאו שאין בו חטאת איכא נשיאת עון בשוגג, הוא משום דסובר דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא, ומשום"ה שפיר איכא נשיאת עון גם על השוגג.

ומה מאד נמתק לן לפי"ז דעת הרמב"ן, שכבר העידו בנו הר"ן (סופ"ק דקידושין) והכ"מ (פ"ט מטו"מ) דדעת הרמב"ן הוא דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, ומה שכתב הש"ש (שמעתא א' פ"א) בשם הרמב"ן להיפך, הוא ט"ס וצ"ל הר"ן, וכבר הרגיש בזה בצילותא דשמעתתא על הש"ש, ולדברינו אזיל הרמב"ן בפירושו עה"ת הנ"ל לשיטתו. ויתכן דזהו החילוק שבין הגירסאות דש"ס נזיר וקידושין הנ"ל, דבש"ס נזיר אזיל אליבא דמ"ד דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא, ובש"ס קידושין אזיל אליבא דמ"ד דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא.

אולם העומד לנגדי הוא מה שמתבאר מדברי הר"מ (ריש הלכות תשובה) הנ"ל שלא כדעת הרמב"ן עה"ת, והרי דעת הר"מ הוא דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, וכן מה שמתבאר מדברי הר"ן בחידושו לסנהדרין הנ"ל שסובר כדעת הרמב"ן עה"ת, והרי דעת הר"ן בסופ"ק דקידושין הוא דספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, וצע"ג.

עוד צ"ע לי דברי הרמב"ן שכנראה סותר עצמו לכאורה למה שכתב בפ' מטות (ל, טז), יעוי"ש שהביא לשון רש"י מספרי, בהא דאמר קרא ונשא את עונה, דהוא נכנס תחתיה, למדנו מכאן שהגורם תקלה לחבירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין, וכתב וז"ל, ונראה שהאשה הזאת שוגגת או מוטעה כי הכתוב מדבר בבעל ששמע ואין האשה יודעת בו ואחר זמן הפר ואמר לה שהוא יום שמעו ולימדנו הכתוב שני דברים שהבעל נושא עון כאילו הוא נדר ויחל דברו ושהיא פטורה אין עליה מעונש השגגות כלל, עכ"ל הנצרך לענינינו. ומוכח דאי לאו שהוא נכנס תחתיה היה עליה מעונש השגגות אף שאינם איסורי חטאת, דאי נימא דעליה אין מעונש השגגות האריך יהיה הבעל חמור ממנה ובמה יכנס תחתיה. ואולי יתכן לומר בכוונתו דקרא דנשא עונה לא קאי על כל איסורים דלעיל מינה דהיינו על כל נדר וכל שבועת איסור, אלא קאי רק על וכל שבועת איסור גרידא, והוא משום דקיי"ל דאיסור שבועה חמור כאיסור שהיבים עליו מיתת ב"ד או כרת, יעוי"ן יומא (פ"ו ע"א) ושבועות (ל"ט ע"א) ובר"מ (פ"א מתשובה ה"ב) ובכ"מ שם, ובהא ודאי יש עליה מעונש השגגות, וחדית לן קרא שהוא נכנס תחתיה, כן נלע"ד לומר בדוחק. ויש להאריך בכל הנ"ל הרבה, אולם מחמת חולשתי ל"ע לא אוכל להאריך כעת יותר.

וכן מה דפשיטא לי לכת"ר שם דגם באיסורי דרבנן יש על העובר בשוגג עון, מפורש בנתיבות (סי' רל"ד) להיפך, וכבר האריכו האחרונים בדבריו, וגם לי יש בזה אריכת דברים, אלא דכאמור אני מוכרח לקצר כעת, והקוצרים אומרים יברכך ה'.

חיים יעקב קלפהולץ

*

[תשובת הגר"ש שרייבר שליט"א אל המחבר
נדפסה בספרו "בית שלמה" ח"ב עמ' רמג"ד]

סימן נו

בענין מזבח אבנים גזית

מזבח אבנים מפי השמועה למדו שאינו רשות אלא חובה עכ"ל. ורבים ראו כן תמיהו על דברי הר"מ אלה, דהרי זהו עיקר הלאו דלא תבנה אתהן גזית, והאריך כתב דאין עושין אותו אלא בנין אבנים גזית, ומשום"ה מחקו למלת "גזית" מדבריו. גם הגריעב"ץ

הרמב"ם (פ"א מבית הבחירה הי"ג) כתב וז"ל, המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים "גזית" וזה שנאמר

בתורה מזבח אדמה תעשה לי שיהיה מחובר באדמה שלא יבנהו לא על גבי כיפין ולא על גבי מחילות וזה שנאמר ואם

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 298